

17.11x22.04	1	עמוד 11	הארץ - כותרת	19/03/2024	89636915-7
בנימין זאב הרצל - בהקשר לצינון - 80790					

קריאה לקריעה

מוטי גולני

לא למען המית נתון הנשק בידינו, אלא כדי לשמור על החיים... כתב יצחק שדה, דמות נשכחת, מפקד הפלמ"ח, מחנך, אלוף בצה"ל, שראה לנגד עיניו אדם הומניסטי, לאומי, קרוע. ימיה של נקודת המבט הבלתי אפשרית הזאת לכאורה, הם כימי הניסיון הלאומי היהודי המודרני. הגישה הקרועה היתה ועודנה נחלתם של המבקשים טוב משותף, בידיעה שלעור לא אינו בגדר האפשר ללא פשרה. היא חיונית לנוכח הרוחות הרעות המנשבות כאן והשלכו תיהן על "היום שאחרי". מדובר בניסיון להחזיק בד בבד בלאומיות ובאוניוורסליות; בחיוב השימוש ההכרחי לפעמים בכוח, לצד הומניזם וזמנות מידה מוסריות ומשפטיות מגבילות. הכאב המרסן הוא מרכיב חיוני בגישה הזאת. ההכרה הקשה בכך שהדברים לעולם לא היו ולא יהיו חד-משמעיים ושעם זה יש לחיות. חיים גורי כתב: "אני מ'לחמתי אור-חיים'... שכל הניגודים חברו בו...". ההכרה בכאבך מסרבת להתנכר לכאבו של האחר. כאלה הם הוויתור חלקי מולדת, מתן מקום לגרטיב אחר אם אינו מטיף לחיסולך, וכא-בו של ההורג למען החברה שעליה הוא מבקש להגן.

הצינונות נולדה קרועה. ללא הגן הזה קשה להבין כיצד הגשימה את מטרתה 50 שנה בלבד לאחר הקמתה כתנועה ממוסדת. לרוב הצינוני היתה בדרך כלל נחישות לצד מודעות לכשלים ולטעויות, סירוב לחד-נסיית, רצון עיקש להיות גם לאומי וגם סוציאליסטי, או "סתם" הומניסט לאומי בורגני. "בזכות המ' בוכה", התריס ברל כצנלסון, והוסיף, "ובג' נות הטיח". אלה היו נשמת אפו של המעשה הצינוני, שהיו בו ברכת המבוכה וגנותו של הטיח. מאז 1967 הלכה הגישה הקרועה וק' רסה אל תוך מלל לאומני-דתי גואה ולא מת' נצל. היעלמותו של הגן הזה עלולה למוטט את הגוף הישראלי הצינוני. לא פחות.

מראשיתה החזיקה הצינונות בכפל רעיונות כמודל של לאומיות אירופית בת הזמן, המבקשת להתייחד בטרטוריה ובש' פה, ושל תנועה לאומית של יהודים, שרבים מדי מהם סירבו לה. היתה זו קריעה רוחנית, תרבותית ודתית קודם להיותה קריעה מדי-נית ומעשית. הרצל סירב בשעתו להיכנס לסוגיות של דת, תרבות ורוח, אחרי שהבין שהגישה האמונית לא תוכל לחיות בשלום

עם רעיון לאומי-יהודי. לא בכדי האופו-ויציה הראשונה והאחת שקמה להרצל היתה "הפרקציה הדמוקרטית", שטענה כי על הצינונות לחוות את החופש שמאפשרת החילוניות הלאומית, לצד זיקה עמוקה להיסטוריה ולנכסי התרבות היהודית. הזיקה ליהדות והחופש מדת היו הקריעה שעמדה בבסיס המהפכה הצינונית. רק מיעוט קטן היה מסוגל לחיים של שמירת מצוות לצד גישה לאומית פעילה, כמו "המזרחי", לימים המפד"ל מנוחתה עדן.

שוב ושוב עמדו זו מול זו הגישה המתלה-מת, המסרבת לפשרה עם האימפריה הברי-טית, והעמדה שעיקרה פשרה, המכנינה את מהותם של אינטרסים נפגשים. הצינונים ב' קשו ריבונות יהודית במסגרת האחת שהיתה אפשרית, זו האימפריאליזם הבריטי, עד שתבוא שעתה של המדינה הלאומית העצ-מאית. כאן עמדו "הקרועים" משמאל ומי-מין בעימות עם השוליים הלאומניים האינפנטיליים.

היעלמות הגן הצינוני, שידע לשלב נכונות להילחם עם הומניזם ופשרה, עלולה למוטט את הגוף הישראלי הצינוני

הצינונות שאפה לטרטוריה, שבה היתה לה אחיזה סמלית בלבד ושאת גבולותיה לא ידעה לשרטט. רבים מהצינונים בחרו בסיס-מה "ארץ ללא עם לעם ללא ארץ". לא הכל קנו את אשליית השממה. ציבור ציוני, שהיה לרוב משנות ה-30 של המאה ה-20, הבין את הפרדוקס וניסח טענה שעיקרה קובע, כי ההכרה בזכות האחר, הערבי-פלסטיני, לריבו-נות היא תנאי להקמת מדינת היהודים.

1947-1949, שנות מלחמת העצמאות, היו שעתה היפה של הגישה הקרועה. המע-שה הצינוני קיבל להלכה ולמעשה את חלו-קת הארץ תוך כדי ויתור כואב על ירושלים כבירה. ההתעלמות מאסונם של הפלסטינים בישרה את העתיד להתרחש. ואולם, המאבק עדיין לא הוכרע ודומה שהחברה הישרא-לית לגוניה, גם זו שחלמה על "ארץ ישראל השלמה", מימין ומשמאל, ויתרה עד 1967, לפחות אופרטיבית, על הרעיון הזה מתוך הסתפקות "קרועה" ביש.

להצטרפותם המתקשרת של סופרים ואנשי רוח בולטים ל"תנועה למען ארץ ישראל השלמה", שקמה בקיץ-סתיו 1967, היתה תרומה שאי אפשר להגזים בחשיבותה להטיית של הצינונות מהמסלול הקרוע אל ההליכה במסלול שאינו סובל ספקות, ואל שפה הדוהרת אל שיח משיחי אלים. "כולה שלנו" טענו ש"י עגנון, נתן אלתרמן, משה שמי, אהרן אמיר, חיים גורי, חיים הזו ויהודה בורלא (רשימה חלקית), עוד טרם העברת מקל ההשטחה אל תלמידיו של הרב צבי יהודה קוק. הללו הובילו גישות חד-ממדיות ושאר מיני הנחות נעדרות "חולשות הומניסטיות" וגדושות בבוז למורכבות.

במה שנראה בדיעבד כקרב מאסף של הגישה הקרועה, יצאו צעירי התנועה הקי-בוצית ב-1967 עם "שיח לוחמים". עד מהרה הודבק להם הכינוי "יורים וכוכים", שביקש לקלל ונמצא מברך על שום העירוב הנפלא של לוחמים ללא חת ושל תפישה הרואה במלחמה תבוסה אנושית שאין סיבה לחגוג בגינה. האסופה הזאת וימנה מפגש טרגי בין הלוחמים המתייסרים לבין החוגגים מ"מרכו הרב". הפער הצינוני, המוסרי, ההומניסטי, היה ברור וקשה.

מפעם לפעם הרימה הגישה הקרועה את ראשה בניסיון להשיב מלחמה שעה. כך, למשל, "מכתב השמיניסטים" מ-1970. השמיניסטים הללו היו מוכנים למסור את נפשם נטולת הארוס הלאומני רק אם באמת לא תהיה ברירה; כך גם "מכתב הקצינים", תמיכתם של השבים משדות הקרב לדורו-תיהם, בשלום עם מצרים; מן הון הזה היתה התנהלותו של מנחם בגין במשא ומתן לש-לום עם מצרים ותגובתו למלחמה בלבנון ב-1982; כך היו יצחק רבין ערב מלחמת ששת הימים וממשלתו בהסכם השלום עם ירדן ב-1994 ובהסכמי אוסלו המושמצים בידי מתעבי הפשרה. קרועים.

המחאה מאז 2023 מרימה את קרנם של "הקרועים", החרדים לשלומה של ישראל והנחושים להגן עליה מפני אויביה ומפני עצמה. מדובר בנאמנות לאין שיעור לצד ההכרה שיש להגביל את הדומיננטיות של הפעלת כוח ללא עקבות ושל הממד הדתי-משיחי של מדינת היהודים אם חפצת חיים היא.